Lucien

Ambtelijk leven

1912 - 1942

IIIg Lucien

✳ 08-10-1890 te Tanjungsari (Panarukan), Besuki, Oost-Java
† 28-09-1974 te Den Haag

B Ambtelijk Leven

Waarom Lucien voor de studie indologie en een loopbaan als ambtenaar bij het Binnenlands Bestuur heeft gekozen, is niet bekend. Een keuze voor werken en wonen in Indië lag min of meer voor de hand, alle zonen van Lawrence, zijn na hun opleiding in Europa teruggekeerd. Misschien volgde hij het voorbeeld van Jacques en John, die ook ambtenaar werden. Behalve over zijn eerste plaatsing in Yogyakarta als controleur zijn er geen aantekeningen over zijn bestuurswerk.
Bij de stukken van Lucien bevindt zich een band met van 1912 tot en met 1934 alle ambtelijke stukken betreffende zijn loopbaan, benoemingen, overplaatsingen, toekenning van verlof en bezoldiging. Tot en met zijn benoeming tot resident van Madioen kan zijn carrière daardoor minitieus gevolgd worden. De stukken hebben deels herkenbaar van insectenvraat te lijden gehad, maar dat heeft de raadpleging niet bemoeilijkt. Er is geen sprake van bijzondere waardering, beloning of onderscheiding. Tweemaal heeft hij met een eigen verzoek een bepaalde richting aan zijn werk gegeven. Waarom in bepaalde gevallen de keuze op hem gevallen is, en dat geldt zeker voor zijn laatste post als gouverneur van Yogyakarta kan zonder nader archiefonderzoek niet exact beantwoord worden.

In november 1912 begon hij als administratief ambtenaar voor Java en Madura toegevoegd aan de assistent-resident van Banyuwangi, In handen van de resident legde hij de ambtseed af. Al na zeven maanden werd hij adspirant-controleur en enige tijd waarnemend controleur van de afdeling Genteng (Banyuwangi). Dan volgde op 29 december 1913 de benoeming tot controleur in Trenggalek, in de residentie Kediri. Tussen 1914 en 1917 was hij controleur in Pinggirsari, afdeling Tulungagung in de zelfde residentie.
Bestuursambtenaren hadden daarnaast vaak min of meer ambtshalve nevenfuncties en zo was Lucien ook agent in Banyuwangi van de wees- en boedelkamer in Surabaya en werd hij belast met de waarneming van het Openbaar Ministerie bij het residentiegerecht in Banyuwangi.
In 1917 diende hij een verzoek in voor tijdelijke plaatsing in de buitengewesten en dat leidde tot plaatsing in Menado (Minahassa, Celebes) om de resident bij te staan bij de organisatie van het gemeentewezen en de afkoop van de herendiensten. Daarnaast mocht hij tevens fungeren als tijdelijk gemeentesecretaris van Menado en de magistraat van Menado vervangen. Een wel heel bijzondere nevenfunctie was het secretaris-penningmeesterschap van het bestuur van de fröbelschool aldaar.

Uit deze periode dateert ook zijn grote belangstelling voor taal en volksgebruiken, niet in het minst geïnspireerd door Van Vollenhovens werk over het adatrecht dat toen in afleveringen verscheen. Toentertijd kwam het lid van de Raad van Indië Jacob Hendrik Liefrinck in opdracht van gouverneur-generaal Van Limburg Stirum op bezoek om de volksraadpleging te horen. Lucien mocht hem vergezellen en alle volksvergaderingen bijwonen. Tot zijn niet geringe verbazing vroeg Liefrinck hem bij het afscheid wat hij aan de directeur Binnenlands Bestuur mocht overbrengen. Lucien antwoordde dat hij graag weer controleurswerk zou willen doen en "zo waar" op 27 april 1920 kwam de benoeming tot controleur ter beschikking van de resident van Yogyakarta. Redelijkerwijs mag aangenomen worden dat een aanbeveling van zo'n hoge functionaris in zijn dossier is opgenomen en dat hij nu meer als een ambtenaar met potentie beschouwd werd.

Voor Lucien was Yogya de meest interessante stad van Java. Deze periode, tot aan zijn eerste Europese verlof in december 1921, vond hij "de meest boeiende" uit zijn ambtsleven. Er was op dat moment een bestuurscrisis en de resident wist de toenmalige Sultan Hamengku Buwono VII over te halen afstand van de troon te doen. Dat gebeurde zonder enige ruchtbaarheid in de pers, "zelfs Zentgraaff is er niet achter gekomen" Bijzonder onderscheidde Lucien zich door samen met de regent een grote achterstand in het afhandelen van aanvragen om eigendoms- en opstalrechten, waarbij het om bescherming van Indonesische rechten ging, in korte tijd in te lopen. Zijn kennis van het adatrecht was daarbij een groot voordeel. Ongetwijfeld zal de, volgens Lucien verbaasde, assistent-resident De Letterie een positief rapport over hem uitgebracht hebben wat naar alle waarschijnlijkheid weer tot een gunstige aantekening in zijn dossier leidde.

Tijdens zijn Europees verlof verzocht hij met vier andere controleurs om in Leiden aan de universiteit te mogen studeren. Dit werd voor drie jaar toegestaan met de reden dat het van belang was voor hun ontwikkeling en daarom ook van belang voor het landsbestuur, een behoorlijk moderne opvatting, te meer omdat in die drie jaar het verloftraktement werd doorbetaald. Hij kreeg op 's lands kosten een 'sabbatical' van drie jaar. Zijn proefschrift had voor hem, gezien zijn ervaringen in de Minahassa, het logische onderwerp *De autonomie in het Indonesische dorp.*

Na zijn verlof werd Dr. L. Adam eind 1924 eerst benoemd tot controleur 1e klas in Banyumas, maar na vier maanden mocht hij al weer vertrekken naar Yokyakarta om daar het assistent-residentschap waar te nemen. Feitelijk vulde hij de plaats van H.J. van Mook op die verlof kreeg om voor zijn indologisch doctoraal examen te studeren.. Zowel in zijn eerste en als nu in zijn tweede periode in Yogya bekleedde hij verschillende nevenfuncties. Hij was secretaris-penningmeester van het Studiefonds Yogyakarta, voorzitter van de Volkscredietbank, voorzitter van de Commissie van Toezicht op de Ambachtsscholen voor Inlanders en secretaris van de Yogyase Fröbel-scholen. Lucien en Jet namen ook het voorzitterschap en secretariaat van de afdeling Yogya van het Java-Instituut van de Van Mooks

over[1]. In deze periode en vooral na zijn benoeming op 17 juni 1928 tot assistent-resident zal hij in verhouding tot zijn positie sultan Hamengku Buwono VIII meer gezien hebben en in 1969 geeft hij nogmaals uiting aan zijn “zeer bijzondere genegenheid” voor deze vorst uit het Yogyase huis[2].
De band met Van Mook, de latere luitenant-gouverneur-generaal, is tot het eind van de jaren veertig blijven bestaan[3]. Beiden waren niet alleen ‘corps-broeders’, maar toen ook maçonnieke broeders[1]. Een ongetwijfeld nuttige relatie gezien de latere hoge positie die Van Mook in Batavia zou bereiken.
Tijdens zijn Europese verlof in 1931 krijgt Lucien, ongetwijfeld ambtshalve, een lintje, hij wordt ridder in de Orde van Oranje-Nassau, voor een assistent-resident in Yogyakarta bijna onmisbaar gezien de onderscheidingen die functionarissen van het sultanaat kregen.

In september 1931 wordt hij belast met het secretariaat van de Conmmissie voor de Volkstelling 1930 en het jaar daarop ook met de tijdelijke leiding van het Kantoor voor de Volkstelling. Uit de krantenberichten in die tijd blijkt dat het werk en de daaruit voortvloeiende verslagen ondanks extra inzet van personeel van het Centraal Bureau voor de Statistiek vertraging opliep. In 1934 volgt de benoeming tot resident van Madioen, waar hij in 1935 gouverneur-generaal De Jonge op de lunch ontvangt[4]. In 1938 ging hij weer met verlof naar Holland en

tijdens het verlof in Den Haag moest mijn vader in vol ornaat – ‘het groot tenue’ heette dat, een zwart pak vol knopen, epauletten en medailles plus een steek met witte veren – zich melden bij de Minister van Koloniën. Daar werd hem meegedeeld dat hij benoemd was tot gouverneur van Jogjakarta.

De nieuwe gouverneur werd al heel spoedig na zijn ambtsaanvaarding in mei 1939 met een troonswisseling geconfronteerd toen op 22 oktober 1939 Hamengku Buwono VIII overleed. Vervolgens namen de onderhandelingen met de Nederlands opgevoede en in Nederland opgeleide kroonprins Dorojatun vier maanden in beslag. In die tijd oefende de gouverneur het sultansgezag uit.
Na de kroning op 18 maart 1940, waarbij Lucien brak met de gewoonte gearmd met de sultan te lopen, kwam de bezetting van Nederland en vervolgens de dreiging van een oorlog met Japan, die op 8 december 1941 uitbrak. De uiteindelijke capitulatie en bezetting van Yogyakarta hield het feitelijke einde van zijn ambtelijke loopbaan in.

1) Dit wordt vermeldt in de binnenkort te verschijnen biografie van Dr. H.J. van Mook (met dank aan Tom van den Berge).
2) L. Adam, *Herinneringen uit drie levensjaren van Zijne Hoogheid SRI SULTAN HAMENGKU BUWONO ke IX*. typoscript, 1969. 1.
3) Dit blijkt uit de briefwisseling in 1948 tussen beiden (met dank aan Tom van den Berge).
4) B.C.J. de Jonge, *Herinneringen,* 1968. 292

Waar werkte Lucien?

1 Banyuwangi - 2 Genteng - 3 Trenggalek - 4 Pinggirsari - (5 Menado)
6 Yokyakarta (controleur) - 7 Banyumas - 8 Yokyakarta (ass.-resident)
9 Batavia (Volkstelling) - 10 Madiun - 11 Yokyakarta (gouverneur)

Banyuwangi

A 712

Extract uit de resoluti
van de Wees-en Boedelkamer te
Soerabaia ddo 11 December 1912
No 9520/W.-

De Wees - en Boedelkamer:

Heeft besloten:

Tydelyk te belasten met de waarneming der betrekking van agent der Wees-en Boedelkamer te Soerabaia voor de afdeeling Banjoewangi, der residentie Besoeki, op de daartoe staande bezoldiging van F 300.- (Drie honderd gulden) 'sjaars

L. Adam.

Administratief ambtenaar.-

Voor extract conform:

De Secretaris,

Menado

Residentiekantoor Menado

detensieplan met kostenberekening zou opstellen. Meer dan door buitenlandse expansie werd het gezag bedreigd door binnenlandse onrust. De opstand in Djambi in 1916 en Tapanoeli op Sumatra in feburari 1917 sterkten de g.g. in het vermoeden, dat het bestuur op de buitengewesten zich aan de controle der regering onttrok en deden hem besluiten een onderzoek in te stellen naar de belastingen en herendiensten. Het bijna twee jaar durende onderzoek van J.H. Liefrinck, lid van de Raad van Indië, had niet alleen matiging van belasting en herendiensten ten gevolge, maar ook ontslag van enkele hoge ambtenaren en felle verbittering in lagere kringen van het Binnenlands Bestuur jegens de regering. Zoals de

Onderzoek J.H. Liefrinck *in de biografie van Van Limburg Stirum (Tropenmuseum)*

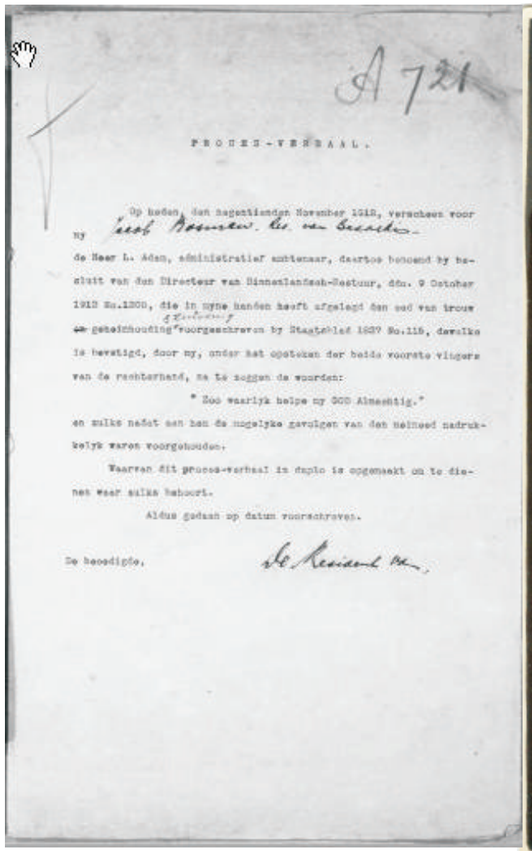

A 721

PROCES-VERBAAL.

Op heden, den negentienden November 1918, verschenen voor my [illegible] de Heer L. Adam, administratief ambtenaar, daartoe benoemd by besluit van den Directeur van Binnenlandsch-Bestuur, ddo. 9 October 1918 No.1200, die in myne handen heeft afgelegd den eed van trouw en gehoorzaamheid voorgeschreven by Staatsblad 1897 No.115, dewelke is bevestigd, door my, onder het opsteken der beide voorste vingers van de rechterhand, na te zeggen de woorden:

" Zoo waarlyk helpe my GOD Almachtig."

en zulks nadat aan hem de zegelyke gevolgen van den beloofd nadrukkelyk waren voorgehouden.

Waarvan dit proces-verbaal in duplo is opgemaakt om te dienen waar zulks behoort.

Aldus gedaan op datum voorschreven.

De hoofdgio.

Menado.

Resident. W. F. J. KROON, ✠ 4, 12 Jan. 1915.
Tijd. Assistent-Resident ter beschikkiug voor de zelfbesturende landschappen. J. E. Edie, Lzn., 15 Mei 1917.
Tijd. Controleur ter beschikking (voor de voorbereiding van de inrichting van het gemeentewezen en van een regeling tot afkoop van heerendiensten) (standplaats Menado). L. Adam.

Fröbelschool te Menado.

BESTUUR.

Voorzitter. J. A. Th. Krol.
Secretaris-penningmeester. L Adam.
Commissarissen. P. de Nes; — A. van Doorn.
Directrice. F. van Mens.

Werkkamer in Yogyakarta

Secretaris Volkstelling

Naar wij vernemen, kan men in dit verband rekenen op de candidatuur van de Assistent-Residenten Dr. L. Adam en H. J. Sonneveldt.

Dr. L. Adam is thans nog werkzaam als leider van het Kantoor voor de Volkstelling, dat ultimo 1934 zal worden opgeheven, ofschoon de publicaties van dit Kantoor ook nog in den loop van 1935 zullen verschijnen, maar dan onder supervisie van het Centraal Kantoor voor de Statistiek.

Resident Madiun

Jogjakarta.

Commissie van toezicht.

Voorzitter. Dr. L. Adam.
Secretaris. .....
Leden. J. W. Macdonald — A. M J. Meesters; — P. A. G. Asselbergs; — Mas Ngabei Dwidjosewojo; — Ir. S. G. Timmers Verhoef.

Vereeniging Studiefonds Jogjakarta te Jogjakarta.

Voorzitter. Dr. L. Adam.
Secretaris. J. M. Bijlo.

V. c. b. Jogjakarta. | Dr. L. Adam, *ass.-res. t/b.*

Nevenfuncties in Yogyakarta

Installatie van de regent van Ponorogo in de kabupaten
links1 Wijnand van Haaften, Jet*; rechts 3* mevr. Van Haaften,

Gouverneur Yogyakarta

Gouverneur Bijleveld

Naar wij vernemen, zal de heer J. Bijleveld, gouverneur van Jogjakarta, waarschijnlijk in Februari 1939 zijn pensioen aanvragen. Van bevoegde zijde hooren wij, dat als zijn opvolger dr. H. Adam, resident van Madioen, het meest in aanmerking komt.

Aan den boottrein van de „Baloeran". die naar Indië vertrok, ontmoette ik dr. L. Adam, den nieuwbenoemden Gouverneur van Djokjakarta. Hij had de attentie gehad den heer van Gesseler Verschuur uitgeleide te doen, die ook, in vroeger jaren, Gouverneur van Djokjakarta was.

De heer van Gesseler Verschuur ging met vrouw en dochter een toeristenreis naar Indië maken, naar het land, dat hij zes-en-een-half jaar geleden verliet. Na hem nam de heer de Kok den gouverneurszetel voor korten tijd in de Sultansstad in en na den heer de Kok kwam de nu juist afgetreden gouverneur Bijleveld op het kussen.

De heer Bijleveld wordt opgevolgd door dr. Adam, rijzige figuur, hoogst bekwaam ambtenaar, oud-resident van Madioen en kenner bij uitnemendheid van Vorstenlandsche toestanden.

De heer Adam vertelde, dat hij 7 April a.s. naar Indië vertrekt; zijn Europeesch verlof zit er dus bijna op.

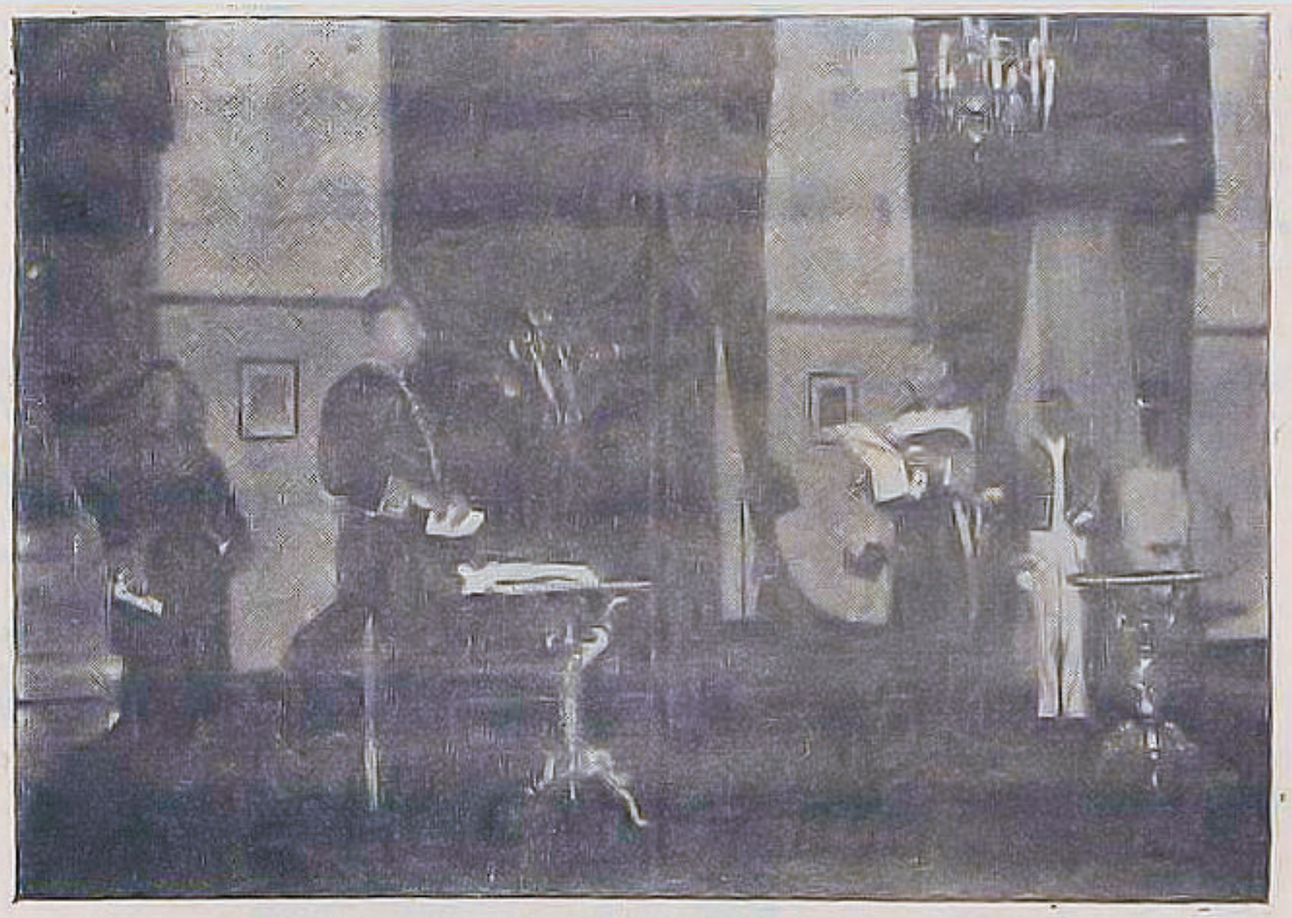

De bestuursovergave ten gouverneurshuize te Jogjakarta op 3 Mei j.l. — V.l.n.r. de gewestelijk secretaris mr. N. Halie, gouverneur dr. L. Adam, gouverneur K. J. A. Orie en de translateur mr. Sidarto Dibjopranoto.

Bekas Gubernur Yogya Meninggal Dunia

BEKAS gubernur Hindia Belanda di Yogya Dr (Doktor Etnologi) Lucien Adam, telah meninggal dunia 28 September yl. Jenasahnya telah diperabukan di kota tempat tinggalnya terakhir, 's-Gravenhage.

Almarhum mencapai usia 83 tahun. Ia dikenal sebagai gubernur yang punya hubungan sangat baik dengan Kraton Yogya. Kakaknya Sri Sultan Hamengkubuwono IX, BPH Prabuningrat, menilai almarhum sebagai orang yang "ngajeni" kraton Yogya. Sementara seorang kerabat lain, KPH Notojudo, menyebutnya sebagai orang yang "prasaja lugu dan murni pribadinya".

Sebelum bertugas di Yogya Dr Adam adalah residen Madiun, tapi beberapa waktu sebelumnya pernah menjadi controleur di Yogya. Menurut keterangan, ia pernah menolak sebagai gubernur kecuali gubernur di Yogya. Hal ini menurut keterangan, Dr Adam memang orang yang cinta mengetahui, bahkan sifat2nya sesuai sifat orang Yogya.

Kecintaan Dr Adam terhadap Yogya dibuktikan dengan terus ditanyakannya perkembangan kota Yogya hingga saat2 terakhir hidupnya melalui surat2nya. Sejak 1968, secara terus menerus saling berkirim surat dengan KPH Notojudo, bekas sahabat Dr Adam dulu. Dalam surat menyurat itu kerap Dr Adam menanyakan keadaan Yogya, dan KPH Notojudo menerangkannya, juga lewat surat.

Persahabatnya dengan Yogya, dibuktikan dengan keanggotaan sebuah panitia yang semua terdiri orang2 Jawa "Commitie voor Rechtskundige aangelegenhaden" (Panitia mengenai persoalan2 hukum) yang diketuai Dr Adam ini beranggotakan al almarhum BPH Surjodiningrat, KRT Notopradjarto dan KRT Nitinegoro. Masih ada lagi beberapa kepanitiaan lain, yang diketuai Dr Adam namun anggautanya orang2 "pribumi".

Dr Adam adalah gubernur Hindia Belanda terakhir di Yogya, hingga Jepang masuk tahun 1941. Almarhum mengalami jaman Sri Sultan Hamengkubuwono VIII dan Sri Sultan Hamengkubuwono IX. Peristiwa2 penting semasa pemerintahan Dr Adam antara lain "jumenengan" Sri Sultan Hamengkubuwono IX, diresmikannya Museum Sonobudoyo 1 Maret 1941. -(KR).

Gubernur Adam almarhum, didampingi Sri Sultan dalam suatu upacara kebesaran di Gubernuran (sekarang Gedung Negara). Tengah: Gubernur Adam bersama Sri Sultan menghadiri upacara pembukaan Museum Sanabudaya, dan kanan Sri Sultan dan Dr Adam menghadiri "Pahargyan Jumenengan". Ketiga adegan tsb terjadi tahun 1939.
(KR — Foto: RDS Sumardi

Avondontvangst in de kraton door Hamengku Buwono VIII

Kroning Sultan Hamengku Buwono IX